

Οργανισμός Παιδείας, Πολιτισμού και Σπορτών

Γραμματισμός

και Σύγχρονη Κοινωνία:

Literacy Ταυτότητες, Κείμενα, Θεσμοί

and Contemporary Society:

Identities, Texts, Institutions

11 - 12 OCTOBER 2019, NICOSIA - CYPRUS

3ο Διεθνές Συνέδριο

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ

**Γραμματισμός και Σύγχρονη Κοινωνία:
Ταυτότητες, Κείμενα, Θεσμοί**

11-12 Οκτωβρίου 2019

Συνεδριακό Κέντρο «Φιλοξενία», Λευκωσία, Κύπρος

3rd International Conference

CONFERENCE PROCEEDINGS

**Literacy and Contemporary Society:
Identities, Texts, Institutions**

11-12 October 2019

"Filoxenia" Conference Centre, Nicosia, Cyprus

Για περισσότερες πληροφορίες και επικοινωνία / For more information

Ιστοχώρος Συνεδρίου / Conference Website: <http://www.piac.cy/literacy>

Ηλεκτρονικό Ταχυδρομείο / Email: literacy_cyprus@cypruspiac.cy

Τηλέφωνο Επικοινωνίας / Telephone: +357 22402300

Οργανισμός Συνεδρίου / Organizers

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΚΑΙ ΣΠΟΡΤΩΝ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ
MINISTRY OF EDUCATION, CULTURE
AND SPORTS

ΕΠΙΣΤΗΜΟΛΟΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ
ΕΡΕΥΝΑΣ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
ΚΥΠΡΟΥ
CYPRUS INSTITUTE OF
EDUCATIONAL RESEARCH

Συνδιοργανιστής Συνεδρίου / Co-Organizer

Πανεπιστήμιο Κύπρου
University of Cyprus

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΕΠΑΡΚΕΙΑΣ ΚΑΙ ΑΠΕΙΛΟΥΜΕΝΕΣ ΓΛΩΣΣΕΣ: Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΑΡΑΒΙΚΗΣ

Μαριλένα Καρυολαίμου

Πανεπιστήμιο Κύπρου

makar@ucy.ac.cy

Λίζα Σολωμού

Πανεπιστήμιο Κύπρου

solomou.lisa@yahoo.com

Ηλίας Ζωνιάς

Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού

ezkormai@gmail.com

Μάριος Βασίλη

Υπουργείο Δικαιοσύνης και Δημοσίας τάξης

vasilimarios@gmail.com

Περίληψη

Ο τομέας αξιολόγησης της γλωσσικής επάρκειας επικεντρώνεται συνήθως σε γλώσσες ευρείας χρήσης με σημαντικές δυνατότητες εκμάθησης, αγνοώντας ανάγκες αξιολόγησης που αφορούν γλώσσες με ιδιαίτερα κοινωνιογλωσσικά χαρακτηριστικά, όπως λ.χ. οι απειλούμενες γλώσσες. Εδώ, παρουσιάζονται οι αρχές αξιολόγησης της αρχικής επάρκειας που χρησιμοποιήθηκαν για το σχεδιασμό και την εκπόνηση ενός εργαλείου (τεστ) αξιολόγησης της επάρκειας στην κυπριακή αραβική, μια σοβαρά απειλούμενη γλώσσα της Κύπρου, στο πλαίσιο του ερευνητικού προγράμματος MarCyArS που χρηματοδοτήθηκε από το Ίδρυμα Λεβέντη στο Πανεπιστήμιο Κύπρου μεταξύ 2017-2019. Πιο συγκεκριμένα λήφθηκαν υπόψη: (α) οι ιδιαιτερότητες της κυπριακής αραβικής ως γλώσσας προφορικής παράδοσης που δεν επιτρέπει τη(ν) χρήση/αξιολόγηση του γραπτού λόγου, (β) οι επιδράσεις που έχει δεχτεί από την ελληνική/κυπριακή, (γ) η θέση της ελληνικής/κυπριακής ως μητρικής γλώσσας για τα νεότερα μέλη της κοινότητας και η δυνατότητα να αξιοποιηθούν τα φαινόμενα διαγλωσσικότητας με θετικό τρόπο στη διαδικασία αξιολόγησης και (δ) η καλύτερη προσληπτική παρά παραγωγική επάρκεια και χρήση μη λεκτικών στρατηγικών αξιολόγησης της κατανόησης.

Λέξεις-κλειδιά: αναβίωση γλωσσών, αξιολόγηση επάρκειας, διαγλωσσικότητα, κυπριακή αραβική.

Abstract

Language assessment usually concentrates on widely used languages with a widespread audience, ignoring languages with specific sociolinguistic characteristics, ex. endangered languages. Here, we describe the principles used to design and develop an assessment tool (test) for Cypriot Arabic (CA), a severely endangered language of Cyprus, in the framework of

a two year Leventis project at the University of Cyprus (2017-2019). More specifically, were taken into account: (a) the specificities of CA as a language of oral tradition that do not allow for the use/assessment of written speech, (b) the influences resulting from contact with Greek/Cypriot, (c) the position of Greek/Cypriot as a mother tongue for the younger members of the community and the possibility we have to positively use translanguaging as indexing a positive competence in CA and finally (d) the higher receptive competence in CA and the use of non-verbal means in order to evaluate oral understanding.

Keywords: language revival, language assessment, translanguaging, Cypriot Arabic.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η έρευνα που παρουσιάζεται εδώ είναι μέρος του διετούς ερευνητικού προγράμματος MapCyArS (2017-2019) *Mapping Cypriot Arabic speakers: An investigation into linguistic demography and the sociolinguistic profile of Kormakiote Maronites* που πραγματοποιήθηκε στο Πανεπιστήμιο Κύπρου με χρηματοδότηση του Ιδρύματος Λεβέντη. Οι στόχοι του προγράμματος αφορούσαν, αφενός, τη χαρτογράφηση της δημογραφικής κατανομής των αραβόφωνων Μαρωνιτών και, αφετέρου, την εκπόνηση ενός τεστ αξιολόγησης της αρχικής επάρκειας στην κυπριακή αραβική που να λαμβάνει υπόψη τα ιδιαίτερα γλωσσικά και κοινωνιογλωσσικά χαρακτηριστικά της συγκεκριμένης γλώσσας.

Αν και ανεξάρτητο, το πρόγραμμα εντάσσεται σε μια σειρά δράσεων που έχουν αναληφθεί τα τελευταία χρόνια με στόχο την αναβίωση της κυπριακής αραβικής (εφεξής ΚΜΑ), η οποία αναγνωρίστηκε από την Κυπριακή Δημοκρατία ως γηγενής μειονοτική γλώσσα στο πλαίσιο του Χάρτη για τις επαρχιακές και μειονοτικές γλώσσες του Συμβουλίου της Ευρώπης, τον Νοέμβριο του 2007. Οι εν λόγω δράσεις, με εξαίρεση αυτήν που περιγράφεται εδώ, χρηματοδοτούνται από το ερευνητικό πρόγραμμα του Υπουργείου Παιδείας, Πολιτισμού, Αθλητισμού και Νεολαίας (εφεξής Υπουργείο Παιδείας) για την καταγραφή, διάσωση και αναβίωση της ΚΜΑ, που άρχισε το Σεπτέμβριο του 2013 και βασίζεται στις προτάσεις οι οποίες έγιναν το 2009 από την ομάδα των ακαδημαϊκών που συμμετέχουν στην Επιτροπή Εμπειρογνομόνων για την αναβίωση της κυπριακής αραβικής του Υπουργείου Παιδείας (Karyoleμου 2019).

Στην εισήγηση αυτή παρουσιάζεται μόνο το δεύτερο σκέλος της έρευνας MapCyArS, δηλαδή ο σχεδιασμός και η εκπόνηση του τεστ αξιολόγησης της αρχικής επάρκειας στην κυπριακή αραβική, αφορά κυρίως τα νεαρά μέλη της κοινότητας, που αποτέλεσε και τον κύριο όγκο της ερευνητικής εργασίας στην εν λόγω έρευνα.

Συνεργατική υφή της έρευνας

Όπως τα περισσότερα προγράμματα που ασχολούνται με τη στήριξη/αναβίωση γλωσσών, έτσι και το πρόγραμμα MapCyArS είναι συνεργατικής υφής, δηλαδή συμμετέχουν σε αυτό ειδικοί και μέλη της κοινότητας αναφοράς, τόσο για πρακτικούς όσο και για ουσιαστικούς λόγους. Οι πρακτικοί λόγοι αφορούν το γεγονός ότι τα μέλη της κοινότητας γνωρίζουν τη γλώσσα και με την κατάλληλη επιμόρφωση μπορούν να παρέχουν πληροφορίες για τη δομή της, ενώ οι γλωσσολόγοι διαθέτουν το θεωρητικό

υπόβαθρο και τις αρχές που τους επιτρέπουν να εργαστούν με τα δεδομένα τα οποία τους παρέχουν οι ομιλητές προς επίτευξη του ερευνητικού στόχου. Οι ουσιαστικοί λόγοι άπτονται του δικαιώματος των τοπικών κοινωνιών να έχουν φωνή σε ζητήματα που τους αφορούν, καθώς και της δυνατότητάς τους να έχουν ενεργό ρόλο σε μια διαδικασία από την οποία επωφελείται κατά κύριο λόγο η ίδια η κοινότητα. Ακόμη μία ιδιαιτερότητα σχετίζεται με το γεγονός ότι συνεργάζονται ειδικοί γλωσσολόγοι, κοινωνιογλωσσολόγοι και διδακτικοί, πράγμα το οποίο αποτελεί μια καινοτομία σε σχέση με παρόμοια προγράμματα εκπαιδευτικής στήριξης απειλούμενων γλωσσών, όταν συνήθως το εκπαιδευτικό μέρος το αναλαμβάνουν γλωσσολόγοι με θεωρητική κατάρτιση (Evans 2010, Penfield & Tucker 2011). Ιδιαίτερα για το θέμα της συνεργατικής υφής της όλης προσπάθειας, οι Penfield and Tucker (2011: 302) επισημαίνουν: «As collaborative teams including community members, documentary linguists and applied linguists, they will find that the process and focus of data collection can be enriched by the collaborative decision-making and feedback. A focus on content as well as linguistic structure in data collection can be a big contributor to specific products aimed at revitalization (either oral or written materials development).»

Στις προκαταρκτικές συζητήσεις κρίθηκε επίσης σημαντικό η κοινότητα να εκπροσωπηθεί στην ερευνητική διαδικασία όχι μόνο από άτομα που θεωρούνται «φυσικοί ομιλητές» της κυπριακής αραβικής, αλλά και από νεότερα μέλη της κοινότητας που πιθανόν να μην χρησιμοποιούν ενεργά τη γλώσσα, ωστόσο ενδιαφέρονται για τη διαδικασία αναβίωσης. Έτσι, η συμμετοχή των μελών της κοινότητας εξασφαλίστηκε: (α) με τη συμμετοχή φυσικών ομιλητών που σε στενή συνεργασία με τους γλωσσολόγους σχεδίασαν και έθεσαν σε εφαρμογή το τεστ αξιολόγησης και (β) με τη συγκρότηση ομάδας εστίασης (focus group) που συμμετείχε στα αρχικά στάδια σχεδιασμού και είχε συμβουλευτικό ρόλο.

Θεωρητικό πλαίσιο

Για μεγάλο χρονικό διάστημα, η αξιολόγηση των γνώσεων που αποκόμιζε κανείς από τη γλωσσική διδασκαλία δεν εθεωρείτο μέρος της διαδικασίας μάθησης, αλλά μια μεταγενέστερη και εξωτερική διεργασία χωρίς ιδιαίτερες επιπτώσεις ή σύνδεση με ό,τι διαδραματίζεται στη διάρκεια της εκμάθησης. Από τα μέσα του προηγούμενου αιώνα, όμως, η αξιολόγηση της γλωσσικής επάρκειας άρχισε να θεωρείται μέρος της διαδικασίας εκμάθησης μιας γλώσσας, γεγονός που επέφερε αλλαγές και στην ίδια τη διαδικασία (βλ. π.χ. washback/backwash effect Wall 1997, Alterson & Wall 1993). Οι αναζητήσεις στον τομέα της αξιολόγησης της επάρκειας, λαμβάνοντας υπόψη και δεδομένα από τους τομείς της παιδαγωγικής, της ψυχολογίας και της γλωσσολογίας, διαχωρίζουν συνήθως την αξιολόγηση της επάρκειας σε επί μέρους δεξιότητες, διακρίνοντας ανάμεσα στους άξονες της κατανόησης και της παραγωγής του προφορικού και του γραπτού λόγου. Διακρίνουν, έτσι, ανάμεσα σε τέσσερις δεξιότητες: κατανόησης και παραγωγής γραπτού λόγου, κατανόησης και παραγωγής προφορικού λόγου.

Από τις τέσσερις δεξιότητες που έχουμε απαριθμήσει, ο έλεγχος και η αξιολόγηση της προφορικής επάρκειας υπήρξε –και ακόμη εξακολουθεί σε μεγάλο βαθμό να είναι– ο φτωχός συγγενής στην αξιολόγηση (Spolsky 2008). Η τάση να υποβαθμίζονται οι προφορικές δεξιότητες απορρέει σε μεγάλο βαθμό από τη γενικότερη τάση να συγχέουμε εγγράμματοσύνη και γραπτό λόγο και, συνεπώς, να υπερτιμούμε την ικανότητα κάποιου να κατανοεί και να χειρίζεται τον γραπτό λόγο, θεωρώντας τον δείκτη επιτυχημένης εκμάθησης της γλώσσας. Αντίθετα, δίνουμε λιγότερη σημασία ή και υποβαθμίζουμε αντίστοιχες δεξιότητες στον προφορικό λόγο. Είκοσι χρόνια μετά την εφαρμογή της επικοινωνιακής μεθόδου διδασκαλίας των γλωσσών, η προφορική επάρκεια γίνεται ακόμη αντιληπτή ως δεξιότητα δευτερεύουσας σημασίας, όπως το διαπιστώνουν οι Oliver, Haig & Rochecouste, (2005: 1-2) σε έρευνά τους που έγινε σε σχολεία της Αυστραλίας: «...[there is] a clear need to improve teachers' recognition of the oral language needs of their students and to provide them with ways to develop and assess these needs as part of the current curriculum.»

Οι προφορικές δεξιότητες αποτελούν σημαντική όψη της γνώσης οποιασδήποτε γλώσσας, είναι όμως ιδιαίτερα σημαντικές για γλώσσες με προφορική παράδοση, γλώσσες δηλαδή που δεν έχουν αποτυπωθεί γραπτώς και όπου, συνεπώς, ο γραπτός λόγος δεν αποτελεί μέρος των δεξιοτήτων που αποκτά κανείς ακόμη και ως φυσικός ομιλητής στο σχολείο. Αυτό δεν σημαίνει κατ' ανάγκη ότι δεν έχουν αποτυπωθεί ποτέ γραπτώς, αλλά ότι δεν έχει γίνει συστηματική γραπτή χρήση τους εφόσον δεν έχει υπάρξει συγκροτημένη προσπάθεια απόδοσης συστήματος γραφής, ούτε έχουν διατυπωθεί ρητώς κανόνες γραφής που να υιοθετηθούν και να χρησιμοποιούνται από το σώμα των χρηστών.

Είναι σαφές ότι, σε περιπτώσεις τέτοιων γλωσσών, είναι ολωσδιόλου ανώφελο να γίνει λόγος για αξιολόγηση της γραπτής κατανόησης ή παραγωγής. Αυτό δεν σημαίνει, όμως, ότι οι ομιλητές/τριες έχουν *μερική γλωσσική επάρκεια* όπως στην περίπτωση κάποιου που μαθαίνει να διαβάζει και να γράφει αγγλικά ή γαλλικά ή μιαν άλλη γλώσσα με σημαντικά γραπτά κείμενα χωρίς να τον ενδιαφέρει να μάθει να μιλά ή να καταλαβαίνει αυτή τη γλώσσα όταν τη μιλούν. Για γλώσσες προφορικής παράδοσης, οι προφορικές δεξιότητες ισοδυναμούν με το σύνολο της επάρκειας –τη μόνη επάρκεια– που μπορεί κανείς να αποκτήσει και όχι με μέρος της. Ακόμη και σε περιπτώσεις γλωσσών προφορικής παράδοσης με περιορισμένη ή πρόσφατη γραπτή εμπειρία, όπως είναι η κυπριακή αραβική που θα μας απασχολήσει εδώ, δεν έχει ιδιαίτερο νόημα να προχωρήσει κανείς σε αξιολόγηση των δεξιοτήτων ανάγνωσης και γραφής, επειδή είναι σίγουρο ότι ακόμη και οι φυσικοί ομιλητές δεν θα είναι σε θέση να ανταποκριθούν επιτυχώς (Mion 2017a). Συναφώς, ούτε ως μέσο αξιολόγησης μπορεί να χρησιμοποιηθεί ο γραπτός λόγος.

Η κυπριακή αραβική

Η κυπριακή αραβική ανήκει στην κατηγορία των *αραβικών ποικιλιών της περιφέρειας*, όρος με τον οποίο δηλώνονται ποικιλίες αραβικής που αποσπάστηκαν νωρίς από τον κυρίως αραβόφωνο χώρο και μεταφέρθηκαν σε περιοχές όπου ήρθαν σε επαφή με μη

σημιακές γλώσσες από τις οποίες επηρεάστηκαν (Cohen 1973, Borg 1985, Roth 2006/7, Gulle 2014, 2016, Mion 2017b). Στον ευρωπαϊκό χώρο άλλες περιφερειακές αραβικές ποικιλίες είναι η μαλτέζικη και η –σήμερα νεκρή– αραβική ποικιλία της Σικελίας.

Η αραβική μεταφέρθηκε στην Κύπρο στη διάρκεια των διαδοχικών εγκαταστάσεων χριστιανικών αραβικών πληθυσμών (για την ακρίβεια Μαρωνιτών) από τον 8^ο αιώνα, κυριότερα δε ύστερα από την ίδρυση του Λατινικού βασιλείου της Κύπρου από τους Λουζινιανούς στα τέλη του 12^{ου} αιώνα (Hourani 1998). Η μορφή που είχε η γλώσσα που έφεραν μαζί τους μας διαφεύγει λόγω της έλλειψης συγκεκριμένων μαρτυριών, αν και έχουμε αναφορές για την ύπαρξη μιας ιδιαίτερης μορφής αραβικής που μιλούσαν οι Μαρωνίτες στην Κύπρο: μια πρώτη αναφορά εντοπίζεται, σύμφωνα με τον Borg (2004: 17), σε αραβικές πηγές του 13^{ου} αιώνα ενώ μια δεύτερη συναντούμε στο έργο *Description de toute l'isle de Chypre* de Etienne de Lusignan του 15^{ου} αιώνα, όπου ο συγγραφέας καταγράφει την παρουσία στο νησί μιας μαρωνιτικής γλώσσας διαφορετικής από άλλα είδη αραβικής, τα οποία επίσης απαριθμεί.

Η πρώτη απομάκρυνση της υπό αναφορά ποικιλίας από τον κυρίως αραβόφωνο κορμό είχε ως αποτέλεσμα να διατηρήσει αρχαϊκά στοιχεία που δεν βρίσκουμε σήμερα σε άλλες αραβικές ποικιλίες και να αποφύγει ταυτόχρονα την επίδραση που θα μπορούσαν να ασκήσουν τόσο η κλασική αραβική όσο και άλλες μορφές αραβικής με κύρος που συνδέονται περισσότερο με τον χριστιανικό κόσμο, όπως η λιβανέζικη ή η συριακή αραβική· ταυτόχρονα, η μακραίωνη επαφή της με την ελληνική στην Κύπρο – στις δύο εκδοχές της, της κοινής και της τοπικής ελληνικής – είχε ως αποτέλεσμα τη δημιουργία καινοτόμων τάσεων και χαρακτηριστικών που την καθιστούν μια ιδιαίτερα ξεχωριστή ποικιλία αραβικής, ταυτόχρονα συντηρητική και καινοτόμα (Borg 1985, 2004, 2006, Gulle 2014, 2016).

Αυτή η μορφή αραβικής, στην οποία οι ομιλητές/τριες αναφέρονται συχνά με το όνομα «σάννα», μιλιέται σήμερα από μικρό και αδιευκρίνιστο αριθμό ατόμων (Karyoleμου 2009, 2010) που κατάγονται αποκλειστικά από το χωριό Κορμακίτης. Όπως και άλλες μειονοτικές γλώσσες, η σάννα έχει υποστεί πιέσεις που ασκήθηκαν από τις κυρίαρχες γλώσσες στο νησί, κυρίως την ελληνική, και είχαν ως αποτέλεσμα τη σταδιακή πολιτισμική και γλωσσική αφομοίωση του συνόλου της κοινότητας (Baider & Karyoleμου 2015). Η γλωσσική αφομοίωση έχει πλέον ολοκληρωθεί στις νεότερες γενιές που έχουν πλήρως αποδεχτεί ως μητρική τους γλώσσα την κυπριακή, έχοντας μηδενική έως ελάχιστη επάρκεια στη σάννα, επηρεάζει όμως και τους μεγαλύτερους σε ηλικία ομιλητές, εφόσον τόσο οι λιγοστές ευκαιρίες για επικοινωνία όσο και οι γλωσσικές έξεις τους ωθούν συχνά να καταφεύγουν στην ελληνική, ακόμη και όταν η χρήση της σάννα θα ήταν εφικτή (Karyoleμου 2019).

Σε όλες αυτές τις αλλαγές συνέβαλαν βεβαίως και οι ιδιάζουσες ιστορικές συγκυρίες, κυρίως η τουρκική εισβολή με την αναγκαστική πληθυσμιακή μετακίνηση, η οποία διέλυσε τον κοινωνικό ιστό της κοινότητας και ξερίζωσε τη γλώσσα από τον φυσικό χώρο της. Η ανάγκη για προστασία της γλώσσας υπήρξε μόνιμο αίτημα των μελών της κοινότητας από τις αρχές του 21^{ου} αιώνα και βρήκε πρόσφορο έδαφος στην ένταξη της Κύπρου στην Ευρωπαϊκή Ένωση το 2004 (Karyoleμου 2012, 2019). Πιο

πρόσφατα, διατυπώθηκε και από τους ακαδημαϊκούς που συμμετείχαν στην επιτροπή εμπειρογνομόνων για την κυπριακή αραβική του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού και στο σχέδιο δράσης για την κυπριακή αραβική που κατέθεσαν τον Ιούνιο του 2009. Με γνώμονα το γεγονός ότι η κοινότητα αδυνατεί να μεταδώσει τη γλώσσα στις νεότερες γενιές μέσω της φυσιολογικής οδού της διαγενεακής μετάδοσης, μια από τις βασικές δράσεις που ανέλαβε η ερευνητική ομάδα του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού η οποία καταπιάστηκε με το έργο της στήριξης και της αναβίωσης της γλώσσας αφορούσε τον σχεδιασμό και την εκπόνηση διδακτικού υλικού που να απευθύνεται πρωτίστως στα νεαρά μέλη της κοινότητας (Karyoleμου 2018, 2019, Mion 2018).

Σχεδιασμός του εργαλείου αξιολόγησης της επάρκειας στην κυπριακή αραβική

Οι περισσότερες έρευνες που σχετίζονται με τον καθορισμό επιπέδων διδασκαλίας και την αξιολόγηση της επάρκειας εστιάζουν σε ευρέως ομιλούμενες και διδασκόμενες γλώσσες. Ακόμη και το κοινό ευρωπαϊκό πλαίσιο αναφοράς για τις γλώσσες του Συμβουλίου της Ευρώπης, που είναι το ευρύτερα εφαρμοσμένο πλαίσιο καθορισμού επιπέδων και αξιολόγησης έχοντας εφαρμοστεί σε 40 συνολικά γλώσσες, περιλαμβάνει πολύ λίγες μειονοτικές γλώσσες στον κατάλογο αυτό (συγκεκριμένα τη φριουλική, τη μακεδονική, τη μολδαβική). Ακόμη λιγότερες είναι οι έρευνες που έχουν γίνει σε σχέση με σοβαρά απειλούμενες γλώσσες. Αυτό οφείλεται εν μέρει στο γεγονός ότι οι γλώσσες αυτές δύσκολα μπορούν να ενταχθούν στη βιομηχανία της γλωσσικής διδασκαλίας λόγω του μικρού αριθμού «πελατών» που προβλέπεται να έχουν και άρα μια τέτοια επένδυση δεν θα αποφέρει μακροπρόθεσμα ιδιαίτερο κέρδος, και εν μέρει στις δυσκολίες που δημιουργεί η εφαρμογή επιπέδων και η δημιουργία τεστ αξιολόγησης λόγω της ιδιόζουσας κοινωνιογλωσσικής κατάστασής τους, δηλαδή της επικοινωνιακής συρρίκνωσης και της ύπαρξης επικοινωνιακών κενών και της απώλειας μέρους των εκφραστικών μέσων που διαθέτουν. Ακόμη, η γενική αποδοχή ότι οι νεότερες γενιές δεν γνωρίζουν τη γλώσσα ούτως ή άλλως –για αυτό άλλωστε πρόκειται για γλώσσα απειλούμενη με εξαφάνιση– δεν δημιουργεί ανάγκη για αξιολόγηση της επάρκειας.

Θα πρέπει ωστόσο να αναγνωρίσουμε ότι στον τομέα της αξιολόγησης, ταξινόμησης και τυποποίησης των τύπων ομιλητών που συναντά κανείς σε κοινότητες οι οποίες χρησιμοποιούν μια σοβαρά απειλούμενη γλώσσα έχουν γίνει αρκετές προσπάθειες. Οι ταξινομήσεις αυτές προέρχονται κυρίως από το χώρο της κοινωνιογλωσσολογίας και λαμβάνουν υπόψη κοινωνιογλωσσικά, ψυχολογικά και επικοινωνιακά κριτήρια. Να θυμίσουμε εδώ την πρωτοποριακή έρευνα της Dorian (1977, 1981) στις αρχές της δεκαετίας του '80 και την εισαγωγή της έννοιας των «ημι-ομιλητών» (semi speakers) με την οποία αναφέρεται σε άτομα που έχουν χάσει μέρος των επικοινωνιακών δεξιοτήτων και των γραμματικών δομών της γλώσσας (semi-speakers) και συναφώς τους «τελικούς ομιλητές» (terminal speakers) του Dressler (1977) ή τους ενθυμητές (rememberers) των Campbell και Muntzel (1989), καθώς και άλλες κατηγορίες ομιλητών που μπορεί κανείς να βρει συγκεντρωμένες στην

προσπάθεια ταξινόμησης των Grinevalt και Bert (2011). Σε όλες αυτές τις κατηγοριοποιήσεις, όμως, η περιγραφή της γλωσσικής επάρκειας των ομιλητών παραμένει εξαιρετικά ασαφής, με αποτέλεσμα να μην είναι δυνατόν να σχεδιάσει κανείς μια στοχευμένη διδασκαλία της απειλούμενης γλώσσας στη βάση αυτών των κατηγοριοποιήσεων.

Δύο έρευνες που ξεχωρίζουν είναι αυτή του Borgia 2009 για την αμερινδική γλώσσα Onöndowaga: (Σενέκα) που αφορά την εκπόνηση ενός τεστ αξιολόγησης της προφορικής κατανόησης και παραγωγής απλών προτάσεων και ερωτήσεων σε συγκεκριμένο επίπεδο λόγου που καθορίζεται ως κοινό από επαρκείς ομιλητές της γλώσσας και αυτή των Loakes et al. (2012) και γενικότερα οι δημοσιεύσεις της ερευνητικής ομάδας ACLA2 (Aboriginal child language acquisition project) για την αβοριγινική γλώσσα Walmajarri, που αφορούν τη δημιουργία ενός τεστ αξιολόγησης του παραδοσιακού λεξιλογίου με τη βοήθεια μη γλωσσικών δραστηριοτήτων. Οι ιδιαιτερότητες του σχεδιασμού εργαλείων αξιολόγησης της επάρκειας για γλώσσες προφορικής υφής περιγράφονται με αρκετή λεπτομέρεια στο Sims 2008 σε σχέση με τις προσπάθειες αξιολόγησης στην αμερινδική γλώσσα κέρες του Μεξικού. Μεταξύ άλλων, γίνεται εκτενής περιγραφή των στρεβλώσεων που δημιουργούνται όταν προσπαθήσει κανείς να εφαρμόσει, χωρίς να προσαρμόσει, τις αρχές αξιολόγησης που χρησιμοποιούνται για ευρέως διδασκόμενες γλώσσες σε απειλούμενες γλώσσες προφορικής υφής.

Η προσπάθεια σχεδιασμού και δημιουργίας ενός τεστ αξιολόγησης για την κυπριακή αραβική αποτελεί, στο πλαίσιο που περιγράψαμε πιο πάνω, μια καινοτόμα προσπάθεια που θα μπορούσε να εξυπηρετήσει *mutatis mutandis* και άλλες απειλούμενες γλώσσες, επειδή λαμβάνει υπόψη στο σχεδιασμό τα ακόλουθα τρία βασικά στοιχεία, που είναι κοινά σε πολλές απειλούμενες γλώσσες: (α) τον κατεξοχήν προφορικό χαρακτήρα της γλώσσας, (β) την επικοινωνιακή συρρίκνωση της γλώσσας καθώς και την απώλεια γλωσσικών στοιχείων και δομών που απορρέουν από την κοινωνική θέση της, τέλος (γ) την ύπαρξη «παθητικής» γνώσης καθώς και το ρόλο της κυρίαρχης γλώσσας (εδώ της ελληνικής) στο γλωσσικό ρεπερτόριο των νεαρών ομιλητών.

Κατεξοχήν προφορικός χαρακτήρας της κυπριακής αραβικής

Παρά το γεγονός ότι η ΚΜΑ έχει κατά καιρούς αποτυπωθεί γραπτώς με τη βοήθεια του ελληνικού (παλαιότερα) ή (πιο πρόσφατα) του ρομανικού αλφαβήτου και διαθέτει από το 2007 δικό της σύστημα γραφής του οποίου οι συμβάσεις διατυπώθηκαν στο πλαίσιο του ερευνητικού προγράμματος το 2014, εξακολουθεί να αποτελεί μια κατεξοχήν προφορική γλώσσα (Karyolemu 2019). Συνεπώς, ένα τεστ αξιολόγησης της αρχικής επάρκειας μπορεί να αξιολογήσει μόνο προφορικές δεξιότητες. Συνακόλουθα, σε κανένα σημείο του τεστ δεν μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε ως μέσο αξιολόγησης τον γραπτό λόγο, αλλά θα πρέπει να αναζητήσουμε διαφορετικά μέσα, π.χ. προφορικό λόγο, εικονικά στοιχεία, μιαν άλλη γλώσσα με την οποία είναι περισσότερο εξοικειωμένοι οι

ομιλητές κ.λπ., για να μπορέσουμε να φτάσουμε σε μια όσον το δυνατόν ακριβέστερη εκτίμηση του βαθμού προφορικής επάρκειας.

Σοβαρά απειλούμενος χαρακτήρας της κυπριακής αραβικής

Η θέση της κυπριακής αραβικής ως μειονοτικής γλώσσας την έχει περιορίσει σε μια σειρά χρήσεων που ιστορικά δεν ξεφεύγουν από τους τομείς της οικογενειακής και κοινοτικής επικοινωνίας (Roth 1986, 2004). Ως εκ τούτου, πολλές από τις επικοινωνιακές δεξιότητες που διδάσκονται για γλώσσες με πλήρες επικοινωνιακό φάσμα δεν μπορούν να διδαχθούν: πέρα από πολλές δεξιότητες που σχετίζονται με τη γραφή ακόμη και στις πιο απλές μορφές της, προφορικές δεξιότητες που έχουν να κάνουν λ.χ. με την κράτηση δωματίου σε ένα ξενοδοχείο ή αεροπορικού εισιτηρίου, μια συνέντευξη κ.λπ., φαντάζουν εντελώς αφύσικες εδώ. Από τη μια, αν αποφασίσουμε να τις δημιουργήσουμε, αυτό θα πρέπει να γίνει έχοντας πλήρη επίγνωση των επικοινωνιακών (ή οποιωνδήποτε άλλων) αλλαγών εισάγουμε στη γλώσσα. Από την άλλη, η περιορισμένη χρήση της γλώσσας έχει ως αποτέλεσμα ένα λεξιλογικό και υφολογικό έλλειμμα, το οποίο δεν μας επιτρέπει να αξιολογήσουμε την έκταση του λεξιλογίου ή το σύνολο των γραμματικών φαινομένων που αξιολογούμε για άλλες γλώσσες. Σε ορισμένες περιπτώσεις, επίσης, θα πρέπει να αποφασίσουμε αν θα αποδεχτούμε και θα εντάξουμε στο λεξιλόγιο της ΚΜΑ δάνειες λέξεις από την κυπριακή χωρίς τις οποίες δεν μπορούμε να διδάξουμε μια συγκεκριμένη δεξιότητα, ή αν θα παραλείψουμε τη συγκεκριμένη διδασκαλία, προκειμένου να μην διογκώσουμε τον κατάλογο των δάνειων λέξεων (βλ. π.χ. τη διδασκαλία των επαγγελματικών ή των εθνικών ονομάτων). Παρά τις δυσκολίες αυτές, τόσο ο καθορισμός των επιπέδων διδασκαλίας όσο και η αξιολόγηση της επάρκειας πρέπει να γίνονται με τρόπο που να καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα υφολογικών, κειμενικών και γραμματικών περιβαλλόντων και χαρακτηριστικών.

Θέση της ελληνικής και διαγλωσσικότητα

Η αξιολόγηση του βαθμού επάρκειας των νεαρών ομιλητών σε περιπτώσεις απειλούμενων γλωσσών που υποφέρουν από ρήξη στη διαγενεακή μετάδοση δεν μπορεί να αξιοποιήσει τα επίπεδα επάρκειας έτσι όπως καθορίζονται για ευρέως ομιλούμενες και διδασκόμενες γλώσσες, π.χ. στο ευρωπαϊκό πλαίσιο αναφοράς για τις γλώσσες, επειδή συχνά είναι μικρότερη από αυτήν που ορίζουμε ως χαμηλότερη αποδεκτή επάρκεια ή Α1: χαμηλότερη από Α1 επάρκεια σε μια γλώσσα λογίζεται ως μη επάρκεια (ή ψευδο-επάρκεια).

Αυτό δημιουργεί μεγάλο πρόβλημα για κοινότητες που μιλούν απειλούμενες γλώσσες, τόσο για πρακτικούς όσο και για ψυχολογικούς λόγους, καθώς μειώνει αισθητά τον αριθμό των ατόμων που μπορούν να θεωρηθούν ομιλητές/τριες της γλώσσας, εφόσον δεν έχουν δεξιότητες που να αναγνωρίζονται ως Α1. Στην πραγματικότητα, όμως, μπορεί να διαθέτουν κάποιας μορφής δεξιότητες, π.χ. να γνωρίζουν λέξεις και να μπορούν να αναγνωρίσουν αντικείμενα, να μπορούν να χαιρετούν και να αποχαιρετούν, να λένε το όνομά τους, ή να έχουν παθητική γνώση της

γλώσσας που τους επιτρέπει να καταλαβαίνουν όταν τους μιλούν, έστω και αν οι ίδιοι δεν μπορούν να μιλήσουν τη γλώσσα και απαντούν στα ελληνικά. Το τεστ επάρκειας θα πρέπει, λοιπόν, να μπορεί να αξιολογήσει θετικά και δεξιότητες που δεν συγκροτούν επίπεδο στις παραδοσιακές αξιολογήσεις και την παθητική γνώση της απειλούμενης γλώσσας και, ακόμη, τη χρήση μιας άλλης γλώσσας (εδώ της ελληνικής), όταν αυτή υποδεικνύει ότι το άτομο καταλαβαίνει τι ακούει στην ΚΜΑ αλλά μπορεί να απαντήσει μόνο στα ελληνικά. Αυτό σημαίνει ότι θα πρέπει να ενσωματώσουμε στο τεστ, δραστηριότητες οι οποίες να μην απαιτούν λεκτική απάντηση, θα υποδεικνύουν, όμως, ότι τα παιδιά καταλαβαίνουν τι τους λένε στην ΚΑ, και κυρίως να αξιοποιήσουμε τα στοιχεία διαγλωσσικότητας (λ.χ. χρήση της ελληνικής) ως θετικές ενδείξεις επάρκειας.

Το τεστ αξιολόγησης της επάρκειας

Με γνώμονα τις πιο πάνω ιδιαιτερότητες, δημιουργήθηκε ένα τεστ αξιολόγησης της επάρκειας με έξι (6) διαβαθμισμένες δραστηριότητες που αφορούν αποκλειστικά τον προφορικό λόγο. Κάθε μια από τις δραστηριότητες εμφανίζει εσωτερική διαβάθμιση σε 3 ή 4 επίπεδα. Τέσσερις (4) από τις δραστηριότητες αξιολογούν την προφορική κατανόηση, μία (1) την προφορική παραγωγή και μία (1) –η οποία προστέθηκε ύστερα από εισήγηση των φυσικών ομιλητών– τη μεταγλωσσική επάρκεια.

Οι πρώτες δύο δραστηριότητες αφορούν την κατανόηση/γνώση του λεξιλογίου και εμφανίζουν διαβάθμιση ο έως 3, όπου ο είναι μηδενική και 3 μέγιστη επάρκεια, η τρίτη αφορά την κατανόηση αφηγηματικού λόγου και εμφανίζει διαβάθμιση ο έως 2, η τέταρτη αφορά την κατανόηση διαλογικού λόγου (με επιτρεπτή τη χρήση διαγλωσσικών στοιχείων) και έχει διαβάθμιση ο, η πέμπτη αφορά την παραγωγή προφορικού λόγου και εμφανίζει την πιο χαμηλή διαβάθμιση, ο έως 1, τέλος η έκτη αφορά τη δυνατότητα αναγνώρισης και διεκπεραίωσης μεταγλωσσικών δραστηριοτήτων και εμφανίζει εσωτερική διαβάθμιση ο έως 3.

Αναλυτικότερα:

Στην πρώτη δραστηριότητα που αφορά το λεξιλόγιο, οι νεαροί/ές ομιλητές/τριες καλούνται να ακούσουν μια λέξη και να επιλέξουν τη σωστή εικόνα από ένα σύνολο εικόνων που έχουν μπροστά τους. Υπάρχουν δέκα (10) διαφορετικές κατηγορίες λέξεων που διαβαθμίζονται σε τέσσερα επίπεδα: ● λέξεις που αναφέρονται σε οικεία αντικείμενα ή αντικείμενα καθημερινής χρήσης και μέλη της οικογένειας (νερό, πόρτα, πατέρας, μητέρα, κ.λπ.) ● λέξεις που αναφέρονται σε αντικείμενα, πράγματα, οικήματα που είναι χαρακτηριστικά του χωριού ● λέξεις που αναφέρονται σε παραδοσιακές δραστηριότητες ή έθιμα που συνδέονται με το χωριό (καλλιέργω, σπέρνω, κ.λπ.), καιρικά φαινόμενα (βρέχει, χιονίζει κ.λπ.) ● λέξεις που αναφέρονται σε ένα ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων και αντικειμένων. Η εσωτερική διαβάθμιση της επάρκειας στη γνώση του λεξιλογίου είναι η ακόλουθη: *επίπεδο 0*: έλλειψη κατανόησης: το άτομο δεν (ανα)γνωρίζει καμία ή πολύ λίγες λέξεις, *επίπεδο 1*: κατανόηση απλών λέξεων ευρείας χρήσης, *επίπεδο 2*: κατανόηση εξειδικευμένων λέξεων σε σχέση με παραδοσιακές δραστηριότητες και, τέλος, *επίπεδο 3*: κατανόηση ευρέως φάσματος

λέξεων. Για τη δραστηριότητα αυτή χρησιμοποιήθηκε το Microsoft Access με αυτόματη διόρθωση των απαντήσεων.

Στη δεύτερη δραστηριότητα η οποία αφορά, επίσης, τον έλεγχο γνώσης του λεξιλογίου, οι νεαροί/ές ομιλητές/τριες καλούνται να ακούσουν μια λέξη και να βρουν τη σωστή εικόνα σε έναν πίνακα που περιλαμβάνει πολλά αντικείμενα, δραστηριότητες κ.λπ. Και εδώ ισχύει η ίδια εσωτερική διαβάθμιση όπως και στην πρώτη δραστηριότητα. Για τη δραστηριότητα αυτή χρησιμοποιήθηκε το Microsoft Powerpoint.

Η τρίτη δραστηριότητα αφορά την αφηγηματική επάρκεια, δηλαδή την κατανόηση αφηγηματικού λόγου. Οι νεαροί/ές ομιλητές/τριες καλούνται να ακούσουν μια σύντομη ιστορία και να βάλουν στη σωστή χρονική αλληλουχία ένα σύνολο εικόνων (6-7 εικόνες) που έχουν μπροστά τους. Η αξιολόγηση γίνεται με βάση το πόσες και ποιες εικόνες τοποθετούν σωστά. Τα επίπεδα επάρκειας διαβαθμίζονται ως εξής: *επίπεδο 0*: καμία εικόνα στη σωστή σειρά, *επίπεδο 1*: μερικές εικόνες στη σωστή σειρά, *επίπεδο 2*: όλες οι εικόνες στη σωστή αφηγηματική χρονολογική σειρά. Οι ιστορίες παρουσιάζουν διαβαθμισμένη δυσκολία, καθώς ορισμένες έχουν χαρακτήρα γεγονοτικής απαρίθμησης και ως εκ τούτου είναι πιο εύκολα κατανοητές, ενώ άλλες εμπεριέχουν συναισθηματικές μεταλλάξεις και άρα είναι πιο δύσκολο να γίνουν κατανοητές. Για τη δραστηριότητα αυτή εικονογραφήθηκαν μικρές ιστορίες από το *Αρχείο Προφορικής Παράδοσης της Κυπριακής Αραβικής* με τη βοήθεια επαγγελματία.

Η τέταρτη δραστηριότητα αφορά την κατανόηση προφορικού διαλογικού λόγου και απαιτεί την παρουσία ενός φυσικού ομιλητή. Οι νεαροί/ές ομιλητές/τριες καλούνται να απαντήσουν σε μια σειρά από ερωτήσεις που τους υποβάλλονται στην κυπριακή αραβική. Οι απαντήσεις δεν πρέπει απαραίτητα να είναι στην κυπριακή αραβική, αλλά γίνονται δεκτές και απαντήσεις στην ελληνική ή χρήση διαγλωσσικών στοιχείων, φτάνει να ανταποκρίνονται ορθά στις ερωτήσεις που τους έχουν υποβληθεί. Όπως ειπώθηκε και πιο πάνω, είναι σημαντικό να αναγνωρίσουμε τη χρήση διαγλωσσικών στοιχείων ως θετική ένδειξη κατανόησης του προφορικού λόγου στην κυπριακή αραβική και όχι να την απορρίψουμε ως έλλειψη ικανότητας από μέρους των παιδιών να ανταποκριθούν σε αυτό που απαιτεί η συγκεκριμένη δραστηριότητα: με άλλα λόγια, η δραστηριότητα δεν απαιτεί την ορθή χρήση της κυπριακής αραβικής αλλά μια γλωσσική ένδειξη (όχι εικονική ή χωροχρονική όπως οι προηγούμενες δραστηριότητες) της ορθής κατανόησης, έστω και αν η ένδειξη αυτή απαιτεί τη χρήση μιας άλλης γλώσσας (που έχει πια το ρόλο μητρικής γλώσσας για αυτά τα παιδιά) ή διαγλωσσικών στοιχείων (εναλλαγές ανάμεσα στις δύο γλώσσες). Εδώ η εσωτερική διαβάθμιση περιλαμβάνει δύο επίπεδα: *επίπεδο 0*: ο νεαρός ομιλητής/η νεαρή ομιλήτρια δεν αντιλαμβάνεται τις ερωτήσεις που γίνονται στην κυπριακή αραβική και δεν μπορεί να απαντήσει χρησιμοποιώντας είτε την κοινή ελληνική είτε την κυπριακή διάλεκτο, και *επίπεδο 1*: ο νεαρός ομιλητής/η νεαρή ομιλήτρια αντιλαμβάνεται τις ερωτήσεις που γίνονται στην κυπριακή αραβική και είναι σε θέση να απαντήσει χρησιμοποιώντας είτε την κοινή ελληνική είτε την κυπριακή διάλεκτο.

Η πέμπτη δραστηριότητα αφορά την αξιολόγηση της παραγωγής προφορικού ρόλου. Οι νεαροί/ές ομιλητές/τριες καλούνται να απαντήσουν σε μια σειρά από ερωτήσεις που τους γίνονται στην κυπριακή αραβική, χρησιμοποιώντας την κυπριακή αραβική. Εδώ, η εσωτερική διαβάθμιση περιλαμβάνει τρία επίπεδα: *επίπεδο 0*: ο νεαρός ομιλητής/η νεαρή ομιλήτρια δεν είναι σε θέση να κατανοήσει και να απαντήσει σωστά στην κυπριακή αραβική, *επίπεδο 1*: ο νεαρός ομιλητής/η νεαρή ομιλήτρια κατανοεί και απαντά σωστά σε απλές ερωτήσεις που τον αφορούν χρησιμοποιώντας την κυπριακή αραβική, και *επίπεδο 2*: ο νεαρός ομιλητής/η νεαρή ομιλήτρια κατανοεί και είναι σε θέση να συζητήσει για διάφορα ζητήματα χρησιμοποιώντας την κυπριακή αραβική με εποικοδομητικό τρόπο.

Τέλος, η έκτη δραστηριότητα αφορά την ικανότητα του ομιλητή/της ομιλήτριας να ολοκληρώνει προφορικά δραστηριότητες γραμματικού τύπου και να απαντά σε ερωτήσεις μεταγλωσσικού χαρακτήρα, π.χ. να κλίνει ένα ρήμα στον κατάλληλο χρόνο, να δίνει τον ορθό τύπο μιας λέξης, να αναγνωρίζει τον ενικό ή τον πληθυντικό, το αρσενικό και το θηλυκό κ.λπ. Η εσωτερική διαβάθμιση είναι η ακόλουθη: *επίπεδο 0*: ο νεαρός ομιλητής/η νεαρή ομιλήτρια δεν είναι σε θέση να ολοκληρώσει καμία μεταγλωσσική δραστηριότητα, *επίπεδο 1*: ο νεαρός ομιλητής/η νεαρή ομιλήτρια είναι σε θέση να διεκπεραιώσει απλές μεταγλωσσικές δραστηριότητες (π.χ. να αναγνωρίσει το θηλυκό ή το αρσενικό επίθετο, τον ενικό ή τον πληθυντικό αριθμό μιας λέξης, κ.λπ. και, τέλος, *επίπεδο 2*: ο νεαρός ομιλητής/η νεαρή ομιλήτρια είναι σε θέση να διεκπεραιώσει περίπλοκες μεταγλωσσικές δραστηριότητες: να κλίνει ένα ρήμα σε συγκεκριμένο χρόνο και έγκλιση, να μεταφράζει κ.λπ.

Οι περιοχές αξιολόγησης, οι δραστηριότητες, τα επίπεδα και το είδος της επάρκειας παρουσιάζονται αναλυτικά στον Πίνακα 1 που ακολουθεί.

Πίνακας 1

ΠΕΡΙΟΧΗ	INPUT-OUTPUT	ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ	ΕΠΙΠΕΔΟ	ΕΠΑΡΚΕΙΑ (ΠΡΟΦΟΡΙΚΗ)
1	Μεμονωμένες λέξεις	Γλωσσικό vs μη-γλωσσικό	ΕΠΙΠΕΔΟ0	Δεν καταλαβαίνει καμία λέξη της ΚΜΑ
			ΕΠΙΠΕΔΟ1	Καταλαβαίνει απλές λέξεις ευρείας χρήσεως
			ΕΠΙΠΕΔΟ2	Καταλαβαίνει εξειδικευμένες λέξεις σε σχέση με παραδοσιακές δραστηριότητες
			ΕΠΙΠΕΔΟ3	Καταλαβαίνει ένα ευρύ φάσμα λέξεων
2	Μεμονωμένες λέξεις	Γλωσσικό vs μη-γλωσσικό	ΕΠΙΠΕΔΟ0	Δεν καταλαβαίνει καμία λέξη της ΚΜΑ
			ΕΠΙΠΕΔΟ1	Καταλαβαίνει απλές λέξεις ευρείας χρήσεως
			ΕΠΙΠΕΔΟ2	Καταλαβαίνει εξειδικευμένες λέξεις σε σχέση με παραδοσιακές δραστηριότητες
			ΕΠΙΠΕΔΟ3	Καταλαβαίνει ένα ευρύ φάσμα λέξεων
3	Αφήγηση	Γλωσσικό vs μη-γλωσσικό	ΕΠΙΠΕΔΟ0	Δεν είναι σε θέση να τοποθετήσει καμία εικόνα στη σωστή ακολουθία
			ΕΠΙΠΕΔΟ1	Είναι σε θέση να τοποθετήσει μερικές εικόνες στη σωστή ακολουθία
			ΕΠΙΠΕΔΟ2	Είναι σε θέση να τοποθετήσει όλες τις εικόνες στη σωστή ακολουθία
4	Διάλογος	Γλωσσικό, vs Γλωσσικό,	ΕΠΙΠΕΔΟ0	Δεν είναι σε θέση ούτε να κατανοήσει την ΚΜΑ ούτε να απαντήσει ορθά με τη βοήθεια της ΚΝΕ ή της ΚΔ
			ΕΠΙΠΕΔΟ1	Αντιλαμβάνεται σωστά την ΚΜΑ και απαντά χρησιμοποιώντας ΚΝΕ/ΚΔ
5	Διάλογος	Γλωσσικό, vs Γλωσσικό,	ΕΠΙΠΕΔΟ0	Δεν είναι σε θέση να κατανοήσει και να απαντήσει σωστά στην ΚΜΑ
			ΕΠΙΠΕΔΟ1	Κατανοεί ορθά απλές προτάσεις και απαντά στην ΚΑ
			ΕΠΙΠΕΔΟ2	Καταλαβαίνει ορθά ένα μεγάλο φάσμα διαφορετικών διαλόγων
6	Μεταγλωσσική	Γλωσσικό, vs Γλωσσικό,	ΕΠΙΠΕΔΟ0	Δεν είναι σε θέση να διεκπεραιώσει καμία μεταγλωσσική δραστηριότητα
			ΕΠΙΠΕΔΟ1	Είναι σε θέση να διεκπεραιώσει απλές μεταγλωσσικές δραστηριότητες
			ΕΠΙΠΕΔΟ2	Είναι σε θέση να διεκπεραιώσει απλές μεταγλωσσικές δραστηριότητες

Συμπερασματικά

Ο τομέας της αξιολόγησης της επάρκειας έχει μέχρι σήμερα πρωτίστως ασχοληθεί με ευρέως διδασκόμενες γλώσσες, παραγνωρίζοντας γλώσσες με μικρές προοπτικές διδασκαλίας και ειδική θέση στις κοινότητες που τις μιλούν, όπως λ.χ. οι σοβαρά απειλούμενες γλώσσες. Πέρα από το γεγονός ότι για πολλά νεαρά μέλη οι γλώσσες αυτές δεν είναι πια μητρικές γλώσσες, ούτε ολότελα ξένες λόγω του ότι συχνά ακούν να τις μιλούν τα μεγαλύτερα σε ηλικία μέλη της κοινότητας, αλλά ούτε και δεύτερες γλώσσες, επειδή δεν έχουν μεγαλώσει σε περιβάλλοντα όπου γίνεται συστηματική και συχνή χρήση τους, οι κοινωνιογλωσσικές ιδιαιτερότητες τέτοιων γλωσσών (προφορικός χαρακτήρας, εκτεταμένη επίδραση από άλλες γλώσσες, μερική αναλεξικοποίηση κ.λπ.) δυσχεραίνουν την εφαρμογή των αρχών αξιολόγησης της επάρκειας όπως τις γνωρίζουμε για ευρέως διδασκόμενες γλώσσες.

Στο πλαίσιο του ερευνητικού προγράμματος MarCyArS και λαμβάνοντας υπόψη (α) τις ιδιαιτερότητες της κυπριακής αραβικής ως γλώσσας προφορικής παράδοσης, (β) τις επιδράσεις που έχει δεχτεί από την ελληνική/κυπριακή, (γ) τη θέση της ελληνικής/κυπριακής ως μητρικής γλώσσας για τα νεότερα μέλη της κοινότητας και (δ) το είδος της σχέσης που διατηρούν με την κυπριακή αραβική, όπου η προσληπτική επάρκεια υπερβαίνει κατά πολύ την επάρκεια στην παραγωγή, έχουμε σχεδιάσει και αναπτύξει ένα προσαρμοσμένο τεστ αξιολόγησης της αρχικής επάρκειας. Θεωρούμε ότι το τεστ αυτό και κυρίως οι αρχές στις οποίες βασίζεται μπορούν να αξιοποιηθούν και για άλλες περιπτώσεις προφορικών γλωσσών με παρόμοια γλωσσικά και κοινωνιογλωσσικά χαρακτηριστικά.

Αναφορές

Alderson, J.C. και Wall, D. (1993). "Does washback exist?" *Applied Linguistics* 14: 115-29.

Baidar, F. και Karyoleμου, M. (2015). "Linguistic Unheimlichkeit: The Armenian and Arab communities of Cyprus". Στο Jessner-Schmid, Ulrike & Kramsch, Claire J. (επιμ.) *The multilingual challenge: Cross-Disciplinary Perspectives*. Trends in Applied Linguistics 16. Βερολίνο: Mouton de Gruyter. 185-209.

Borg, Alexander. (1985). *Cypriot Arabic: a historical and comparative investigation into the phonology and morphology of the Arabic vernacular spoken by the Maronites of Kormakiti village in the Kyrenia district of north-western Cyprus*. [Marburg]: [Deutsche Morgländische Gesellschaft]. Stuttgart: Kommissionsverlag Steiner Wiesbaden.

Borg, Alexander. (2004). *A Comparative Glossary of Cypriot Maronite Arabic (Arabic-English) with an introductory essay*. Handbook of Oriental Studies, Section 1, Near and Middle East. Τόμος 70. Leiden/Boston: Brill. xxviii + 486.

Borg, Alexander. (2006). "Cypriot Maronite Arabic". Στο K. Versteegh (επιμ.) *Encyclopedia of Arabic Language and Linguistics*. Τόμος 1. Leiden: Brill. 536-543.

Borgia, M. (2009). "Modifying assessment tools for Ganöhsesge:kha? Hë:nödeyë:stha, a Seneca culture-language school". Στο J. Reyhner & L. Lockard (επιμ.) *Indigenous language*

revitalization: Encouragement, guidance and lessons learned. Flagstaff, AZ: Northern Arizona University. 191-210.

Campbell, L. και Muntzel, M. (1989). "The structural consequences of language death». Στο N. Dorian (επιμ.) *Investigating obsolescence: Studies in language contraction and death*. Κέμπριτζ: Cambridge University Press. 181-196.

Cohen, D. (1973). « Variantes, variétés dialectales et contacts linguistiques en domaine arabe ». *Bulletin de la Société de Linguistique de Paris* LXVIII (I): 215-248.

Dorian, N. (1977). "The problem of the semi-speaker in language death". *International Journal of the Sociology of Language* 12: 23-32.

Dorian, N. (1981). *Language death: The life cycle of a Scottish Gaelic dialect*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.

Dressler, W. (1981). "Language shift and language death: A Protean challenge for the linguist". *Folia Linguistica* XV/1-2: 5-28.

Evans, N. (2010). *Dying words: Endangered languages and what they have to tell us*. Singapore: John Wiley.

Grinevalt, C. & Bert, M. (2011). "Speakers and communities". Στο P. Austin και J. Sallabank (επιμ.) *The Cambridge Handbook of Endangered Languages*. Κέμπριτζ: Cambridge University Press. 45-65.

Gulle, O. (2014). *Structural convergence in Cyprus*. Unpublished Ph.D. Munich: University Ludwig Maximillians. 241p.

Gulle, O. (2016). "Kormakiti Arabic: A study of language decay and language death". Στο V. Ferreira και P. Bouda (επιμ.) *Language Documentation and Conservation Special Publication* 9: Language Documentation and Conservation in Europe. 38-50.
<http://nflrc.hawaii.edu/ldc/http://hdl.handle.net/10125/24658>

Hourani, G. (1998). "A reading in the history of the Maronites of Cyprus from the eighth century to the beginning of British rule". *Journal of Maronite Studies* 11(3)
<http://www.mari.org.JMS/july98/index.html>

Karyolemou, M. (2009). "Minorities and minority languages in Cyprus". Στο A. Varnavas, N. Koureas & M. Elia (επιμ.) *The minorities of Cyprus: Development patterns and the identity of the internal-exclusion*. Κέμπριτζ. Cambridge Scholars Publishing. 316-336.

Karyolemou, M. (2010). "The demographics of the Cypriot Maronite community and of Cypriot Arabic speakers". Στο B. Bilenberg & C. Constantinou (επιμ.) *Empowerment through language revival: Current efforts and recommendations for Cypriot Maronite Arabic*. Λευκωσία: PRIO: Paper 2. 1-7.

Karyolemou, M. (2018). "Language revitalization, land and identity in an enclaved Arab community in Cyprus". Στο S. Drude, N. Ostler και M. Moser (επιμ.) *Language Documentation and Description*. Proceedings of the 22nd Annual Conference of the

Foundation for Endangered Languages (FEL XXII, 2018). Λονδίνο: EL Publishing. 14-18. Ηλεκτρονική δημοσίευση <http://www.elpublishing.org/book/endangered-languages-and-the-land>.

Karyoleμου, M. (2019). "A story at the periphery: Documenting, standardising and reviving Cypriot Arabic". *International Journal of the Sociology of Language* 260: 1-14.

Loakes, D., Moses, K., Simpson, J. και Wigglesworth, G. (2012). "Developing tests for the assessment of traditional language skill: A case study in an Indigenous Australian community". *Language Assessment Quarterly* 9(3): 311-330.

Mion, G. (2017^α). "Cypriot Arabic between orality and literacy in O typos ton Maroniton". Στο P. Molinelli (επιμ.) *Language and identity in multilingual Mediterranean settings. Challenges for Historical sociolinguistics*. Series: Trends in Linguistics. Βερολίνο/Βοστώνη: Walter de Gruyter.

Mion, G. (2017^β). «Un arabo cipriota romanizzato? Distacchi e identità fra variazione scrittoria e confessione religiosa». Στο C. Consani (επιμ.) *Aspetti della variazione linguistica. Discorso, sistema, repertori*. Μιλάνο. LED. 83-95.

Mion, G. (2018). « La revitalisation de l'arabe chypriote aujourd'hui. Quelques campagnes d'écologie linguistique ». *Parole de l'Orient* 44. 327-344.

Oliver, R., Haig, Y. και Rochecouste. (2005). *Tackling talk: Teaching and assessing oral language*. Perth, Australia: Edith Cowan University. <https://ro.ecu.edu.au/ecuworks/7126>

Penfield, S. και Tucker, B. (2011) "From documenting to revitalizing an endangered language: where do applied linguists fit?". *Language and Education* 25(4): 291-305, DOI: [10.1080/09500782.2011.577219](https://doi.org/10.1080/09500782.2011.577219)

Roth, A. (1986). « Langue dominée, langue dominante : à propos de deux scénarios d'extinction ou d'expansion de l'arabe ». *Hérodote* 42: 65-74.

Roth, A. (2004). « Le parler arabe maronite de Chypre : observations à propos d'un contact linguistique pluriséculaire ». *International Journal of the Sociology of Language* 168: 55-76.

Roth, A. (2006/7). « Quelles nouvelles perspectives s'ouvrent avec l'exploration et la description des dialectes arabes dits périphériques? ». *Romano-Arabica* 6/7: *Peripheral Arabic Dialect*. Bucharest: University of Bucharest. Center for Arab Studies. 133-148.

Sims, Ch. (2008). "Assessing the language proficiency of tribal heritage language learners: Issues and concerns for American Indian Pueblo languages". *Current Issues in Language Planning* 9:3: 327-343. DOI: [10.1080/14664200802139588](https://doi.org/10.1080/14664200802139588)

Spolsky, B. (2008). "Language assessment in historical and future perspective". Στο E. Shohamy και N.H. Hornberger (επιμ.) *Encyclopedia of Language and Education*. 7^{ος} τόμος: Language testing and assessment. Dordrecht: Kluwer Academic. 445-454.

Wall, D. (1997). "Impact and washback in language testing". Στο C. Clapham και D. Corson (επιμ.) *Encyclopedia of Language and Education*. 7^{ος} τόμος: Language Testing and Assessment. Dordrecht: Kluwer Academic. 291-302.